

УДК 330.34:339.137:005.96

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВ ТА СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

НЕКРАСОВА Любова¹, НАУМЕНКО Юрій²

¹ Національний університет «Одеська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0002-4305-7547>

e-mail: l.a.nekrasova@op.edu.ua

² Національний університет «Одеська політехніка»

<https://orcid.org/0009-0009-9359-3872>

У статті проведено комплексне дослідження формування конкурентного середовища підприємств України в умовах економічного відновлення та глобалізаційних викликів. Проаналізовано сучасний стан наукових досліджень у сфері конкурентоспроможності підприємств, інноваційного розвитку та державного регулювання економіки, зокрема роботи вітчизняних та зарубіжних авторів. Виявлено недостатню розробленість питань інтеграції державної політики у процес створення сприятливого конкурентного середовища, що обґрунтовує актуальність дослідження.

У статті визначено мету дослідження, що полягає у виявленні ефективних механізмів державного регулювання та інструментів стратегічного управління підприємствами для підвищення їх конкурентоспроможності. Розроблено системний підхід до аналізу взаємодії державної політики та корпоративних стратегій, який охоплює законодавчі, фінансово-економічні, інституційні, адміністративні, соціальні та цифрові механізми.

На макrorівні проаналізовано інструменти державного впливу: регулювання конкуренції, фінансові стимули, розвиток інституцій підтримки бізнесу та інтеграцію у міжнародні економічні структури. На мікрорівні досліджено стратегічні підходи підприємств, серед яких інноваційний розвиток, диференціація продуктів і послуг, ефективне управління ресурсами та впровадження принципів корпоративної соціальної відповідальності.

Розглянуто досвід європейських і світових країн у регулюванні продовольчих ринків, виділено моделі державного втручання та визначено оптимальні практики для України. Запропоновано структурну та стратегічну модель формування сприятливого конкурентного середовища для підприємств, що включає розвиток інфраструктури, модернізацію виробничих потужностей, підготовку кадрового потенціалу, стимулювання інноваційної діяльності та підтримку виходу підприємств на зовнішні ринки.

Стаття підкреслює важливість комплексного та синергетичного підходу до державного регулювання і корпоративного управління, спрямованого на створення прозорого, стабільного та конкурентного економічного середовища, що забезпечує сталий розвиток національної економіки.

Ключові слова: державна політика, формування конкурентного середовища підприємств, стратегії забезпечення конкурентоспроможності, економічне відновлення, інноваційний розвиток, продовольчий ринок.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2025-18-29>

Стаття надійшла до редакції / Received 25.08.2025

Прийнята до друку / Accepted 12.10.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Ефективне функціонування підприємницького сектору є головним чинником сталого економічного розвитку будь-якої держави. Для України, що перебуває на етапі відновлення економіки та серії трансформаційних процесів, питання формування конкурентного середовища підприємств набуває особливої актуальності. В умовах значних структурних змін у національній економіці, нестабільності фінансових та ресурсних ринків, а також глобальної конкуренції українські підприємства стикаються із потребою адаптації до нових умов функціонування, оптимізації стратегій розвитку та підвищення власної конкурентоспроможності.

Державна політика у сфері економіки та регулювання підприємництва виступає одним із головних інструментів, здатних створити сприятливі умови для розвитку бізнесу, підтримки малих та середніх підприємств, стимулювання інновацій та залучення інвестицій. Вона визначає правила гри на ринку, встановлює стандарти прозорості та конкурентності, а також забезпечує баланс між економічними інтересами бізнесу, держави та суспільства. Ефективне державне регулювання конкурентного середовища має не лише нормативний, а й стратегічний характер, оскільки спрямоване на забезпечення довгострокових конкурентних переваг підприємств та зміцнення національної економіки.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю інтеграції сучасних підходів до управління конкурентоспроможністю підприємств із державними стратегічними програмами відновлення економіки. В умовах обмежених ресурсів, високої волатильності ринків та глобалізації економічних процесів виникає потреба у визначенні ефективних механізмів державного впливу, які

дозволяють не лише підтримувати існуючі підприємства, а й стимулювати створення нових, підвищувати їх продуктивність та інноваційний потенціал.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Актуальність дослідження формування конкурентного середовища підприємств та стратегій забезпечення їх конкурентоспроможності в Україні зумовлена трансформаційними процесами та наслідками воєнного конфлікту. Аналіз наукових публікацій свідчить про наявність значного дослідження конкурентоспроможності підприємств, інноваційного розвитку та державного регулювання економіки, а саме у працях Кузьміна О.Є., Мельник О.Г., Романко О.П. [1], Павлова В.А. [2], Джеджули В. В., Єпіфанової І. Ю., Цвик О. Г. [3], Добрянської Н.А. [4; 8; 10; 15; 16], Глуха Г.Я. [5], Кобиляцького Л.С. [12] та ін. Водночас увага науковців переважно зосереджена на мікрорівні - діяльності окремих підприємств, і значною мірою відсутнє системне дослідження ролі держави у формуванні конкурентного середовища як інтегрованої економічної категорії.

З огляду на сучасний стан української економіки існує потреба у комплексному підході, який поєднує аналіз державної політики, оцінку конкурентного середовища та стратегій підприємств. Системне дослідження цих аспектів дозволяє визначити ефективні механізми державного регулювання та інструменти підвищення конкурентоспроможності підприємств, що має важливе практичне значення для формування стратегічних напрямів економічного відновлення країни.

Таким чином, сучасний стан наукових досліджень свідчить про наявність теоретичної бази з конкурентоспроможності підприємств і стратегій їх розвитку, проте недостатню розробленість питань інтеграції державної політики у процес формування конкурентного середовища, що обґрунтовує актуальність даного дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі державної політики формування конкурентного середовища підприємств та розробці стратегічних підходів до забезпечення їх конкурентоспроможності в умовах економічного відновлення України. Метою є визначення ефективних механізмів державного регулювання та інструментів стратегічного управління, здатних підвищити стійкість і конкурентні переваги національних підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Формування конкурентного середовища підприємств у сучасних умовах відновлення економіки України є складним і багаторівневим процесом, що охоплює як державне регулювання, так і внутрішньоорганізаційні стратегії підприємств. Державна політика в цій сфері реалізується через законодавчі, фінансово-економічні та інституційні механізми, спрямовані на створення прозорих правил гри, стимулювання конкуренції та підвищення інвестиційної привабливості. Одночасно, підприємства формують власні стратегії конкурентоспроможності, що включають інноваційні підходи, оптимізацію ресурсів, розвиток людського капіталу та диверсифікацію діяльності.

На макрорівні аналіз державної політики показує, що основними інструментами є:

1. Регулювання конкуренції - антимонопольні заходи, захист прав споживачів, створення умов для рівного доступу до ринку;
2. Фінансові стимули - державні гранти, кредитні програми, податкові пільги для підприємств, які інвестують в інновації;
3. Інституційні механізми - створення органів підтримки бізнесу, розвиток кластерів і промислових хабів, інтеграція в міжнародні економічні структури.

На мікрорівні підприємства реалізують стратегічні підходи до підвищення конкурентоспроможності, серед яких:

- Інноваційний розвиток - впровадження нових технологій, оптимізація виробничих процесів, цифровізація управління;
- Стратегія диференціації - формування унікальних продуктів та послуг для задоволення потреб різних сегментів ринку;
- Ефективне управління ресурсами - раціоналізація витрат, підвищення продуктивності праці та оптимізація виробничої інфраструктури;

- Корпоративна соціальна відповідальність та стійкий розвиток - інтеграція екологічних і соціальних стандартів у бізнес-практику для зміцнення репутації та довгострокових конкурентних переваг.

Комплексний аналіз взаємодії державної політики та корпоративних стратегій дозволяє виокремити головні фактори, що визначають ефективність формування конкурентного середовища:

1. Синхронізація державних програм із стратегіями підприємств, що забезпечує максимальне використання ресурсів і стимулів;
2. Інституційна підтримка інновацій та бізнес-кластерів, що сприяє концентрації знань, технологій і капіталу;
3. Підвищення прозорості та стабільності економічного середовища, що створює довіру інвесторів та споживачів;
4. Адаптивність підприємств до змін зовнішнього середовища, що дозволяє швидко реагувати на ринкові та кризові виклики.

В умовах відновлення економіки України комплексна реалізація державної політики та корпоративних стратегій забезпечує:

- стабілізацію бізнес-середовища;
- підвищення конкурентоспроможності підприємств на національному та міжнародному рівнях;
- створення передумов для сталого економічного зростання та інтеграції українських підприємств у глобальні ринки.

Отже, ефективне формування конкурентного середовища підприємств можливе лише за умови гармонійної взаємодії державної політики та стратегічних дій підприємств, що потребує системного підходу до управління, контролю та стимулювання економічних процесів на всіх рівнях.

Досвід європейських країн демонструє, що державне регулювання є необхідним інструментом балансування попиту та пропозиції на національних і регіональних продовольчих ринках. Воно реалізується через контроль за цінами, доходами населення, обсягами товарів, дотриманням конкурентних умов, а також якістю та безпекою продукції. Держава застосовує податкові й кредитні механізми, регулює обсяги державних закупівель і впроваджує інституційні заходи для стимулювання стабільності ринку [6].

Ефективність державної політики у сфері продовольчих ринків визначається не лише її стратегічною спрямованістю, а й узгодженістю виконання управлінських рішень органами влади. Значущим аспектом підвищення якості управління є розробка та реалізація довгострокових програм із визначеними обсягами фінансування, що створюють умови для ефективної підтримки, розвитку та функціонування економічного потенціалу країни. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню конкурентоспроможності територій на рівні їхньої просторово-структурної організації.

На прикладі табл. 1 наведено характеристику моделей державного регулювання продовольчих ринків у різних країнах світу. Отже, державна політика у сфері розвитку продовольчих ринків має специфічні риси, що відображають економічні, соціальні та інституційні умови кожної держави.

Проведений порівняльний аналіз моделей державного регулювання продовольчих ринків у різних країнах світу засвідчує, що ефективність функціонування продовольчої системи безпосередньо залежить від узгодженості державної політики, ринкових механізмів і суспільного контролю. Європейські країни застосовують соціально - ринкову модель, орієнтовану на баланс між економічною свободою та захистом суспільних інтересів, тоді як США дотримуються ліберальної парадигми з вибірковим втручанням держави у стратегічно важливі сектори. У країнах Азії, зокрема в Китаї та Японії, превалює централізований або протекціоністський підхід, що забезпечує продовольчу безпеку та підтримку національного виробника.

Для України актуальним є запозичення європейських практик гармонізації цінової політики, державної підтримки фермерів, розвитку системи кооперації та контролю якості продукції. Водночас необхідно зміцнити інституційні механізми управління продовольчим ринком, розширити інструменти державного регулювання та забезпечити стабільність правового поля, що сприятиме формуванню конкурентоспроможної, збалансованої та соціально орієнтованої моделі продовольчого ринку України.

Таблиця 1

**Характеристика моделей державного регулювання
продовольчих ринків у різних країнах світу**

Країна та регіон	Тип моделі державного регулювання	Основні інструменти впливу	Особливості функціонування продовольчого ринку
Європейський Союз	Соціально-ринкова модель із сильною державною участю	Спільна аграрна політика (САР), субсидії, квоти, регулювання цін, контроль якості, інтервенційні закупівлі	Поспільня ринкових і регуляторних механізмів; високі стандарти безпеки продуктів; захист фермерів
США	Ліберальна модель із цільовим втручанням	Податкові пільги, страхування ризиків, дотації на експорт, програми продовольчої допомоги	Превалює ринкове саморегулювання; держава підтримує лише стратегічні сектори
Франція	Змішана модель державного партнерства	Державні закупівлі, контроль якості, кооперативна система збуту, підтримка регіональних брендів	Тісна взаємодія держави з аграрними кооперативами; акцент на «теруарних» продуктах
Німеччина	Інституційно-регульована модель	Екологічні стандарти, програми сталого виробництва, державне кредитування	Орієнтація на сталий розвиток і «зелену» економіку; активна роль федеральних земель
Польща	Перехідна модель	Цінове регулювання, підтримка фермерів через ЄС, державні інтервенції	Поспільня європейських інструментів з національною політикою; модернізація АПК
Китай	Централізовано-планова з елементами ринку	Квоти, контроль експорту-імпорту, державні резерви, субсидування	Високий ступінь державного контролю; поступова лібералізація
Японія	Протекціоністська модель	Високі імпортні мита, дотації, підтримка фермерів, стандарти якості	Збереження дрібного фермерства; акцент на безпеці продуктів
Україна	Реформована модель перехідного типу	Часткове цінове регулювання, державна підтримка виробників, програми стимулювання експорту	Недостатня координація політики; залежність від кон'юнктури світових ринків

Джерело: сформовано авторами на основі джерел [7; 9; 11]

Ступінь державного впливу на розвиток продовольчого ринку визначається двома ключовими факторами: характером економічного потенціалу інтеграції та глибиною включення країни у глобальну економічну систему. У науковій літературі виокремлюють три основні типи економічного інтеграційного потенціалу держави [13]:

1. **Автономний (закритий) тип** - характеризується орієнтацією на внутрішній ринок, високим рівнем державного контролю над зовнішньоекономічною діяльністю та мінімальною участю у міжнародних торговельних і фінансових відносинах. Така модель спрямована на забезпечення продовольчої безпеки та самодостатності національної економіки.

2. **Змішаний (помірно інтегрований) тип** - передбачає поєднання внутрішньої економічної автономії з поступовим включенням у світову економічну систему. Держава зберігає контроль над стратегічними секторами, водночас стимулюючи зовнішню торгівлю, інвестиції та технологічний обмін.

3. **Відкритий (глобалізований) тип** - ґрунтується на високому рівні інтеграції у світову економіку, активній участі у міжнародних ринках і транснаціональних ланцюгах доданої вартості. Державне регулювання у цій моделі має переважно інституційно-наглядний характер, а ринкові механізми відіграють провідну роль у забезпеченні конкурентоспроможності.

Характер державного втручання у розвиток продовольчого ринку визначається типом економічного інтеграційного потенціалу, який притаманний певній країні [14]. Вибір оптимальної моделі втручання має базуватися на урахуванні фази економічного циклу: у періоди рецесії чи криз посилюється роль держави, тоді як у фазі економічного зростання пріоритет переходить до ринкових механізмів.

Водночас, навіть країни з відносно самодостатніми економіками (що відповідають першому типу інтеграційного потенціалу) не можуть уникнути впливу глобальних економічних, політичних і соціальних процесів, що зумовлює необхідність постійної адаптації державної політики до динамічних умов світового ринку. Таким чином, система державного регулювання продовольчого ринку має формуватися з урахуванням як внутрішніх особливостей розвитку національної економіки, так і зовнішніх викликів, пов'язаних із глобалізаційними процесами. Структурна модель механізму державного регулювання продовольчого ринку подана на рис. 1.

Рис. 1. Структурна модель механізму державного регулювання продовольчого ринку (джерело: авторська розробка)

Модель державного регулювання продовольчого ринку слід розглядати як комплексну багаторівневу систему, спрямовану на забезпечення стабільності, розвитку та підвищення ефективності агропродовольчої сфери. Вона інтегрує ринкове саморегулювання та державне втручання, поєднуючи інституційні, економічні, адміністративні, соціальні та цифрові механізми. Саморегулювання базується на добровільному дотриманні норм і стандартів учасниками ринку, вільному ціноутворенні та функціонуванні професійних асоціацій, бірж і електронних торговельних платформ, що сприяє гнучкості, ефективності виробництва та поширенню найкращих практик.

Державне регулювання забезпечує нормативно-правові рамки, контроль за дотриманням стандартів якості та безпеки, розвиток інфраструктури та логістики, підтримку малого й середнього бізнесу через субсидії, дотації та пільгове кредитування. Адміністративні інструменти дозволяють запобігати дисбалансам попиту і пропозиції, а регулювання зовнішньоекономічної діяльності сприяє зміцненню експортного потенціалу та захисту внутрішнього ринку. Соціальний компонент гарантує продовольчу безпеку найуразливіших груп населення, а цифровізація управління забезпечує прозорість, доступність даних та ефективну взаємодію бізнесу з державою [9; 12].

Таким чином, ефективна реалізація моделі державного регулювання продовольчого ринку створює стабільне, конкурентне та адаптивне середовище, здатне реагувати на внутрішні та зовнішні виклики, сприяючи підвищенню конкурентоспроможності національної економіки.

Стратегія державного регулювання продовольчого ринку повинна ґрунтуватися на принципах забезпечення раціонального балансу між дією ринкових механізмів і державним впливом. Пріоритетом має залишатися стимулювання ринкових форм господарювання, водночас держава повинна фінансувати ті напрями, які через низьку прибутковість не приваблюють приватний сектор, але мають високу соціальну значущість [14].

Посилення державного регулювання має передусім орієнтуватися на запобігання кризовим явищам як на внутрішньому споживчому ринку, так і у сфері міжнародної торгівлі, що сприятиме збереженню економічної стабільності та мінімізації негативного впливу глобальних коливань.

Важливим елементом сучасної системи регулювання виступають саморегулювні організації (СРО), які поряд із державними структурами беруть участь у врегулюванні діяльності окремих секторів економіки. Такі організації - це добровільні об'єднання підприємств певної галузі, що розробляють стандарти, кодекси поведінки та сприяють дотриманню принципів чесної конкуренції [8; 15]. Вони виконують роль проміжної ланки між державою та бізнесом, допомагаючи знизити адміністративне навантаження й забезпечити стабільність ринку.

Рис. 2. Стратегічна модель формування сприятливого конкурентного середовища для підприємств в умовах відновлення національної економіки. (джерело: складено на підставі [7; 10; 12; 15])

У світовій практиці сформувалися дві базові моделі саморегулювання: **американська** - із мінімальним державним впливом та широкою автономією СРО, і **європейська**, або модель співрегулювання, що передбачає тісну взаємодію держави та бізнесу задля досягнення суспільного добробуту. Окремі країни, зокрема Канада, реалізують гібридні підходи, поєднуючи гнучкість саморегулювання з державними гарантіями законності й прозорості [10; 13].

В Україні інститут саморегулювання поки розвинений недостатньо й охоплює переважно фінансово - інвестиційну сферу. Основним стримувальним чинником є недосконалість нормативно - правової бази, хоча розробка відповідних актів перебуває на стадії активного опрацювання.

Сучасна трансформація механізмів державного та ринкового регулювання визначається процесами глобалізації, цифровізації та зростанням ролі інновацій. У цих умовах набуває значення пошук **нової моделі паритету** між державним втручанням і саморегулюванням. Перспективним напрямом є **системно-синергетичний підхід**, що базується на принципах самоорганізації, адаптивності та інтерактивного управління, здатних забезпечити більшу стійкість економічної системи до кризових коливань.

Відновлення національної економіки неможливе без формування прозорого та сприятливого конкурентного середовища на державному рівні. Комплексна державна стратегія повинна охоплювати розвиток інфраструктури та логістичних потужностей, що включає інвестиції у сільську інфраструктуру, створення логістичних центрів і агропарків, а також забезпечення ефективного функціонування транспортних мереж між зонами виробництва сировини та центрами переробки. Особлива увага приділяється підтримці систем «холодного ланцюга», які гарантують збереження якості продукції на всіх етапах постачання.

Формування кадрового потенціалу галузі є важливим напрямом державної політики. Досягнення цього здійснюється через фінансування освітніх програм у сфері харчових технологій, розвиток дуальної освіти за принципом партнерства між підприємствами та навчальними закладами, а також підтримку підприємницьких ініціатив молоді у сегменті харчової переробки.

Таким чином, системне впровадження зазначених заходів дозволяє створити стійке конкурентне середовище для підприємств харчової промисловості, стимулювати інвестиційну та інноваційну активність, посилювати експортний потенціал і зміцнювати позиції національної харчової галузі на внутрішньому та міжнародному ринках.

Формування конкурентного середовища у харчовій промисловості має стати ключовим пріоритетом державної економічної політики. Для цього необхідно знизити регуляторні бар'єри, цифровізувати дозвільні процедури, запровадити принцип «єдиного вікна» та забезпечити рівні умови для всіх учасників ринку. Важливими складовими є також розвиток інноваційної діяльності, модернізація виробництва, підтримка наукових досліджень і створення прозорих механізмів державної допомоги.

У результаті реалізації таких підходів формується сучасна, збалансована модель регулювання продовольчого ринку, орієнтована на конкурентоспроможність, технологічну модернізацію та продовольчу безпеку держави.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Формування конкурентного середовища підприємств є стратегічним чинником відновлення економіки України, оскільки воно забезпечує стабільність функціонування ринку, підвищення ефективності виробництва та розвиток інноваційного потенціалу галузі. Ефективність державного регулювання продовольчого ринку досягається шляхом комплексного поєднання інституційних, економічних, адміністративних, соціальних та цифрових інструментів, що створюють прозорі умови діяльності, захищають права споживачів та стимулюють конкурентну взаємодію між суб'єктами ринку. Комплексний підхід до створення конкурентного середовища передбачає розвиток логістичної та інфраструктурної бази, модернізацію виробничих потужностей, підготовку кваліфікованого кадрового потенціалу, стимулювання інноваційної діяльності та підтримку виходу підприємств на зовнішні ринки. Реалізація цих заходів сприяє підвищенню інвестиційної привабливості галузі, зростанню експорту та зміцненню позицій на внутрішньому та міжнародному ринках, що створює передумови для сталого економічного відновлення країни.

Перспективи подальших досліджень визначаються потребою у розробці науково-методичних підходів для оцінки ефективності державного регулювання продовольчого ринку в умовах посткризового відновлення та глобалізаційних викликів. Додатково актуальними напрямами є аналіз впливу інфраструктурних і логістичних інвестицій на розвиток ринку, дослідження ролі цифровізації управління та інтегрованих інформаційних платформ у забезпеченні прозорості і прогнозування ринкових процесів, а також розробка систем стратегічного прогнозування для адаптації державної політики до динамічних змін у внутрішньому та міжнародному продовольчому середовищі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Романко О.П. Конкурентоспроможність підприємства: планування та діагностика: монографія. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2011. 180 с.
2. Павлова В.А. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка та стратегія забезпечення: Монографія. Дніпропетровськ : ДУЕП, 2006. 276 с.
3. Джеджула В. В. Інноваційна діяльність як чинник конкурентоспроможності підприємств // Джеджула В. В., Єпіфанова І. Ю., Цвик О. Г. // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 4. – С. 5–8.
4. Добрянська Н.А. Новітні теорії управління конкурентоспроможністю персоналу в умовах діджиталізації та COVID-19 / Н.А. Добрянська, Н.М. Фоміна // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2022. – № 1 (59). – С. 5-13. <https://doi.org/10.15276/ETR.01.2022.1>
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7226672>
5. Глуха Г.Я. Сучасний підхід до побудови інноваційної стратегії на підприємстві / Г.Я. Глуха, А.І. Цимбалюк // Академічний огляд. – 2018. – № 2 (49). – Режим доступу: <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2018/2/7.pdf>
6. Bondarenko S., Verbivska L., Dobrianska N., Iefimova G., Pavlova V., Mamrotska O. Management of Enterprise Innovation Costs to Ensure Economic Security. International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE) ISSN: 2277-3878, Volume-8 Issue-3, September 2019 pp. 5609-5613. <https://doi.org/10.35940/ijrte.C6203.098319> URL: <https://www.ijrte.org/wp-content/uploads/papers/v8i3/C6203098319.pdf>
7. Chukurna O., Niekrasova L., Dobrianska N., Izmaylov Ya., Shkrabak I., Ingram K. Formation of methodical foundations for assessing the innovative development potential of an industrial enterprise. Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu, 2020, № 4. pp.146-152 URL: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2020-4/146>
8. Добрянська Н.А. Науково – теоретичні основи конкурентоспроможності підприємства / Н.А. Добрянська, М.О. Варгатюк // Теоретичні, методологічні та практичні аспекти конкурентоспроможності підприємств: монографія / за заг. редакцією проф. О.Г. Янкового. – Одеса, Атлант, 2017. – 514с.
9. Nikoliuk O.V. Organizational and economic determinants of ecologization of industrial enterprises / O.V. Nikoliuk, N.A. Dobrianska, Yu.S. Levchyk // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2022. – № 3(21). – С. 37-43. – Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/ejopu/2022/No3/37.pdf> <https://doi.org/10.15276/EJ.03.2022.4>
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7465418>
10. Добрянська Н.А. Удосконалення організаційно – економічного механізму державного управління інвестиціями/ Н.А. Добрянська, О.В. Ніколюк, Т.О. Карастаматі // Збірник наукових праць ДонДУУ «Сучасні проблеми державного управління в умовах системних змін». Серія «Державне управління». Т. XIX, вип. 305. – Маріуполь, ДонДУУ, 2018. – с. 183 – 192.
11. The Global Innovation Index 2023.- <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-en-main-report-global-innovation-index-2023-16th-edition.pdf>
12. Кобиляцький Л.С. Управління конкурентоспроможністю: Навч. посіб. К.: Зовнішня торгівля, 2003. 304 с.
13. Гринько Т. В. Фактори конкурентоспроможності підприємств. Держава та регіони. 2004. № 2. С. 50–53.
14. Должанський І.З. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посібник / І.З. Должанський, Т.О. Загорна Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
15. Добрянська Н.А. Еволюція диверсифікації виробництва, мотиви та її цілі [Електронний ресурс] / Н.А. Добрянська, А.А. Нікіфорчук // Ефективна економіка. – 2013. – №9. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua>
16. Добрянська Н. А., Лебедева В. В., Ліганенко М. Г., Калінін Д. О. Імперативи розбудови організаційно-економічного механізму управління розвитком інноваційного потенціалу підприємств. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2025. № 2. С. 53-57.

REFERENCES:

1. Kuzmin, O.Y., Melnyk, O.H., Romanko, O.P. Enterprise Competitiveness: Planning and Diagnostics: Monograph. Ivano-Frankivsk: IFNTUOG, 2011. 180 p.
2. Pavlova, V.A. Enterprise Competitiveness: Assessment and Strategy for Provision: Monograph. Dnipro: DUEP, 2006. 276 p.

3. Dzhezdzhula V. V. Innovatsiyna diyal'nist' yak chinnik konkurentospromozhnosti pidpriemstv // Dzhezdzhula V. V., Epifanova I. Yu., Tsvik O. G. // Investitsii: praktika ta dosvid. – 2017. – № 4. – pp. 5–8.
4. Dobrianska N.A. The newest theories of personnel competitiveness management in the conditions of digitalization and COVID-19/ N.A. Dobrianska, N.M. Fomina // Economics: time realities. Scientific journal. – 2022. – № 1 (59). – P. 37-45. <https://doi.org/10.15276/ETR.01.2022.1> <https://doi.org/10.5281/zenodo.7226672>
5. Glukha, G.Ya., & Tsybalyuk, A.I. (2018). A modern approach to building an innovative strategy at the enterprise. Academic review, 2 (49). Retrieved from: <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2018/2/7.pdf>
6. Bondarenko S., Verbivska L., Dobrianska N., Iefimova G., Pavlova V., Mamrotska O. Management of Enterprise Innovation Costs to Ensure Economic Security. International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE) ISSN: 2277-3878, Volume-8 Issue-3, September 2019 pp. 5609-5613. <https://doi.org/10.35940/ijrte.C6203.098319> URL: <https://www.ijrte.org/wp-content/uploads/papers/v8i3/C6203098319.pdf>
7. Chukurna O., Niekrasova L., Dobrianska N., Izmaylov Ya., Shkrabak I., Ingram K. Formation of methodical foundations for assessing the innovative development potential of an industrial enterprise. Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu, 2020, № 4. pp.146-152 URL: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2020-4/146>
8. Dobrianska, N.A. Scientific and Theoretical Foundations of Enterprise Competitiveness / N.A. Dobrianska, M.O. Vargatyuk // Theoretical, Methodological, and Practical Aspects of Enterprise Competitiveness: Monograph / under the general editorship of Prof. O.H. Yankovyi. – Odessa, Atlant, 2017. – 514 p.
9. Nikoliuk O.V. Organizational and economic determinants of ecologization of industrial enterprises / O.V. Nikoliuk, N.A. Dobrianska, Yu.S. Levchyk // Economic journal Odessa polytechnic university. – 2022. – № 3 (21). – P. 37- 43. – Retrieved from <https://economics.net.ua/ejopu/2022/No3/37.pdf> <https://doi.org/10.15276/EJ.03.2022.4> <https://doi.org/10.5281/zenodo.7465418>
10. Dobrianska, N.A., Nikoliuk, O.V., & Karastamati, T.O. (2018). Improving the organizational and economic mechanism of state investment management. Collection of Scientific Works of DonDUU “Contemporary Problems of Public Administration in Conditions of Systemic Changes”, Series “Public Administration”, Vol. XIX, Issue 305, Mariupol: DonDUU, pp. 183–192.
11. The Global Innovation Index 2023.- <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-en-main-report-global-innovation-index-2023-16th-edition.pdf>
12. Kobylatsky, L.S. Management of Competitiveness: Textbook. Kyiv: Foreign Trade, 2003. 304 p.
13. Hrynyk, T.V. Factors of Enterprise Competitiveness. State and Regions. 2004. No. 2. pp. 50–53.
14. Dolzhansky, I.Z. Enterprise Competitiveness: Textbook / I.Z. Dolzhansky, T.O. Zahorna. Kyiv: Center for Educational Literature, 2006. 384 p.
15. Dobrianska, N.A. Evolution of Production Diversification, Motives, and Goals [Electronic Resource] / N.A. Dobrianska, A.A. Nikiforchuk // Effective Economy. – 2013. – № 9. – Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua>
16. Dobrianska N., Lebedieva V., Liganenko M., Kalinin D. Imperatives for developing an organizational and economic mechanism for managing the development of the innovative potential of enterprises. Actual problems of innovative economy and law. 2025. No. 2, pp. 53-57.

STATE POLICY FOR THE FORMATION OF A COMPETITIVE BUSINESS ENVIRONMENT AND STRATEGIES TO ENSURE THEIR COMPETITIVENESS IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S ECONOMIC RECOVERY

NIEKRASOVA Liubov, NAUMENKO Yurii
Odessa Polytechnic National University,

The article presents a comprehensive study of the formation of a competitive environment for Ukrainian enterprises in the context of economic recovery and globalization challenges. The current state of research in the areas of enterprise competitiveness, innovation development, and state economic regulation is analyzed, including works by domestic and foreign authors. The study identifies insufficient exploration of the integration of state policy into the process of creating a favorable competitive environment, which underscores the relevance of the research.

The article defines the research objective as identifying effective mechanisms of state regulation and strategic management tools for enterprises to enhance their competitiveness. A systematic approach to analyzing the interaction between state policy and corporate strategies is developed, encompassing legislative, financial-economic, institutional, administrative, social, and digital mechanisms.

At the macro level, the study analyzes state intervention instruments: competition regulation, financial incentives, development of business support institutions, and integration into international economic structures. At the micro level, strategic approaches of enterprises are examined, including innovation development, product and service differentiation, effective resource management, and the implementation of corporate social responsibility principles.

The experience of European and global countries in regulating food markets is reviewed, models of state intervention are highlighted, and optimal practices for Ukraine are identified. A structural and strategic model for creating a favorable competitive environment for enterprises is proposed, including infrastructure development, modernization of production capacities, workforce development, stimulation of innovation activities, and support for enterprise access to foreign markets.

The article emphasizes the importance of a comprehensive and synergistic approach to state regulation and corporate governance aimed at creating a transparent, stable, and competitive economic environment that ensures sustainable development of the national economy.

Keywords: state policy, formation of competitive enterprise environment, strategies for ensuring competitiveness, economic recovery, innovation development, food market.